

Errepidearen amaieran

Belaunaldi borrokalaria eta gogor baten azken ordezkariak dira. 95 urtetik gora dute. 1936ko Gerra Zibileko gudari eta milizianoak dira. Hitzaldiak, omenaldiak, egunkarietara gutunak... Bizitzaren azken txanpan, euren ideien eta askatasunaren alde zutik diraute oraindik: Felix Padin anarkistak, Jose Moreno nazionalistak eta Marcelo Usabiaga komunistak hitzak tirokatzen jarraitzen dute memoriaren lubakietatik.

| AITOR AZURKI |

AITOR AZURKI

Marcelo Usabiaga Donostiako Tolosako hiribidean; 70 urte lehenago errepide hura egitera derrigortu zuten, preso zegoela.

“BIDANKOZETIK IGARIRA zihoan errepidea egin genuen diziplinazko langile batailoi batean, 1940tik 1942ra.600 preso-edo. Dena eskuz: harria harrobitik zati handietan ekarri, marraturiko errepidera eskorgaz garraiatu, eta, tiki-taka, pixkana harria borraz txikitu eta zabaltzen genuen. Gero eta harri gehiago jartzen ziguten gainera, txikitzeko! Ondoren Gipuzkoara: Gaintxurizketa, Lezo, Errenteria, Oiartzun, Zarautz... Bizitza osoan hala izango gintuztela uste genuen!”. Felix Padin (Bilbo, 1916), Durruti batailoi anarkistako tenientearen hitzak dira, errepi-

deak egitera behartu zuteneko oroitzapen latzak gogoan.

Handik gertu, Donostian, Marcelo Usabiaga (Ordizia, 1916) Alderdi Komunistako Rosa Luxemburgo batailoiko miliziano eta errepublikar bateria antiaereo bateko teniente ohiak ere hiriko errepide ospetsu bat egin behar izan zuen, preso zegoela: Tolosako hiribidea. “Oinez Ondarretako kartzelatik hona ekartzin gintuzten eta nire lana harriz beteriko bagonetak bultzatzea zen, beste hiru presorekin batera. Ikusten duzun hau guztia mendia zen garai hartan. Ni heldu nintzenerako, erre-

FELIX PADINEK UTZIA

AITOR AZURKI

Ezkerrean, Felix Padin langile batailoietako uniformearekin; 1942an errepedeak egiten aritu zeneko argazkia da eta atzean Gaintxurizketa ageri da. Eskuinean, Padin Miranda de Ebroko etxean; Espainiako anarkismoaren sinboloetako bat da egun.

pidea harriz estaltzea baino ez zen falta”, dio ahots indartsuz Donostiako Ibaeta auzoan, errepede hori bera zapaltzen ari den bitartean.

Urte andana azpiegiturak eraikitzen igaro ostean, diktaduraren jazarpena pairatu behar izan zuten. Baita hamarkada luzetako espetxe-zigorra ere. Ondoren, Trantsizioan eta demokrazian ahanzturan murgildu zituen gizarteak. Nolanahi ere, askatasuna eskuratu bezain laster, borrokan jarraitu zuten; bakoitzak ahal zuen neurrian.

Jose Moreno (Deustu, 1818) STV-ELAko San Andres batailoiko gudariak ere bereak eta bi pasa zituen langile-batailoietan. 2005ean, demokraziaren alde aritutako guztiak omendu asmoz Aterpe 1936 elkarte eratu zuen, beste hainbat borrokalariarekin batera. Baita presidente izan ere.

Morenoren helburua Artxandan gudari eta miliziano guztiak omentzeko monumentua ipintzea zen: “Nazionalista naiz, baina ez zitzaidan ondo iruditzen soilik gudariez hitz egitea. Hemen mundu guztiak borrokatu zuten, komunistek, sozialistek, anarkistek,

nazionalistek... Eta 2006an jarri genuen plaka hori batailoiei guztien omenez da, Euskadin sufritu zuten guztientzat egina. Askok kostata, baina azkenean jartzea lortu genuen”.

Elkarteko sortzaileez itaundurik, denboran atzera doa gudaria: “Jose Mari Otxoa de Txintxetru zegoen, beste anarkista hura, burukide bat... Baina hiltzen ari dira, biz-pahiru baino ez gara geratzen”.

Hala ere, urtero-urtero, zarpigarren urtez, ekainaren 18an, Artxandara hurbiltzen da Moreno. Azken gudaria da. “Jaungoikoak nahi badu, aurren ere bertan izango naiz”.

Anaia lurpetik ateratzen

Demokrazia heldu bezain laster, Bernardo anaia fusilatu eta lurperatuaren bila hasi zen Marcelo Usabiaga buru-belarri.

1978an, Pikoketara hainbat aldiz jo zuen, lurperatuen kokalekuaren bila, harik eta bilatu zuen arte: “Atxilotu eta berehala, baserri baten aldamenean fusilatu zituzten hamazazpi pertsona inguru, adinez txiki ziren batzuk, gainera. Baserriko jabeek ez zuten non lurpe-

“Gazteak onak dira, baina doktrimendua eta kemena falta zaie. Gertatzen ari den guztiarekin, kalera irten eta jada hau guztia moztuta izan behar genuke”

**Felix Padin,
Miliziano anarkista**

1936KO AZKEN GUDARIAK

JOSE MORENOK UTZIA

Eskuineko irudian, Jose Moreno STV-ELAko gudari ohia. Goian, txapela besapean duela, Pedro Ordokirekin (irudiaren erdian, gorbatarekin), Bermeon San Andres batailoiari egindako omenaldian.

raturik zeuden esan nahi. Azkenean, iloba batekin hizketan, gutxi gorabehera non zeuden argitu zigun”.

Esan eta egin. Lurra harrotzeari ekin zion Usabiagak gainerako fusilatuen senitartekoen laguntzaz, eta, bat-batean, ordura arte irudipena besterik ez zena, egia bilakatu zen: txanpon bat topatu zuten. Hantxe zeuden hilda-koak. Gorpuzkin guztiak atera eta Irungo hilerriko mausoleo batean ehortzi zituzten denak elkarrekin. “Ez genuen nahi izan hezur bakoitza norena zen jakin. Berreskuratu nahi genituen, duintasunez lurperatu. Besterik ez”, dio komunistak, mendeku izpirik gabe.

Marcelo Usabiagak eta Jose Morenok letxe, demokrazia garaia iritsitakoan Felix Padin anarkistak bere militantzia berpiztu zuen. CNT sindikatuko bileretan aritu zen etengabe Espainiako Estatuan, eta gogor borrokatu behar izan zuen bere bizileku bilakatu zen Miranda de Ebron CNTk lokala eskura zezan. “Hasi ginenean, bilera nire etxean egiten genituen. 1989an Bilbon gestioetan hasi nintzen eta adiskide batek eta biok Miranda de Ebroko sindikatua berreskuratzeari ekin genion. 1990ean jada funtzionatzen ari zen eta bi urtera ofizialdu genuen”, dio.

“Gureek ezin dituzte hilerrira loreak eraman. Hori ez da ezkutatu behar; gizarteak jakin behar du zergatik eman zuten estatu kolpea. Eta hemen inork ez du ezer esaten...”

**Jose Moreno
STV-ELAko gudari ohia**

AITOR AZURKI

Harrezkeroztik, herriko anarkismoaren sinbolo bilakatu da Padin, Espainiako Estatuan ere erreferentzia da. 2011n CNTren mendeurrena zela-eta, Bartzelonara joan zen gonbidaturik. “Hortaz, Felix, deitzen dizuten leku guztietara joaten jarraitzen duzu, ezta?”. “Jakina! Astelehenean Madrilerara naramate, Buenos Airesen lez, diktaduraren biktimen aldeko erreklamazioa egin behar baitu CNTk. Nik etenik gabe jarraitzen dut, baina orain jada ez noa mobilizazio guztietara, noizean behin soilik, ezin dut-eta hankekin”.

Borrokarako grinaz gain, umorea ez zaie falta militante zahar hauei. Jose Morenok egunkarietara gutunak idazten segitzen du. “Asteazkenean bat irten zen eta orain beste bat idazten ari naiz. Zuk idazten jarraitzen al duzu? Bada kontuz, ea biok kartzelaratzen gaituzten! Kar, kar, kar.

Ez zaitez hauek fio...”. Morenok makina bat gutun idatzi du, gehienak *Deia* egunkariak argitaratuta. “Txosten handi bat dut eta bertan guzti-guztiak dauzkat batuta. Ez dakit zenbat ditudan, asko idazten dut eta”.

100 urte betetzetik gertu dauden arren, sasoiko jarraitzen dute hiruek jo eta ke: “Asko dago hitz egiteko. Frankismoaren simbolo bakar bat zutik geratzen den bitartean, eta frankismoaren biktimak aintzat hartu arte, hemen ez da bakerik egongo”, azaldu digu argi eta garbi nazionalistak.

Izan ere, askok oraindik ez dakite non lurperatu zituzten beren senitartekoak. “Gureek ezin dituzte hilerrietara loreak eraman. Hori ez da ezkutatu behar; gizarteak jakin behar du zergatik eman zuten estatu kolpea. Eta hemen inork ez du ezer esaten...”, argudiatu du bizkaitarrak. Grina eta energia odolean daramatela ezin uka: “hitz egiten dudanean, sutan jartzen naiz, ez dagoelako eskubiderik. Ez dut gorrotoarekin hitz egiten, egia jakin dadila nahi dut”.

Gaztedia, “edanda baino okerrago”

“Gazteak onak dira, baina ez dira lehengoak bezalakoak, ez dute espiritu hori. Doktrinamendua eta kemena falta zaizkie. Asko eta asko edanda baino okerrago daude, gertatzen ari den guztiarekin, kalera irten eta jada hau guztia moztuta izan behar genuke”. Padinek oso argi ditu ideiak, eta, gaztetan lez, gaur egun ere, nahiz hankek lehen bezala ez erantzun, berdin-berdin jarraitzen du. Garoñako zentral nuklearraren aurkako manifestaziora, esaterako, urtero joan da, oraintsu ari: “Etxetik gertu diren guztietara joaten saiatzen naiz. Garoñakora aurten ez naiz joan... aurreneko aldiz. Baina egon beharra dago! Igandean beste manifestazio bat dago, gertatzen ari diren gauzen aurkakoa. Badaezpada ere, adiskideak nire atzean joaten dira beti, erortzen banaiz eusteko, eta noski, oraingoa ere bertan izango naiz.”.

IRENE LARRINAGA FDEZ. DE ANTONA

Marcelo Usabiaga Oartzungo Pikoketan, fusilatuen omenez paratutako orotarriaren aurrean. Bere anaiaren eta beste askoren hezurrak aurkitu zituzten bertan 1978an.

Usabiaga ere ez da geldirik egoten den horietakoa. Omenaldiz omenaldi dabil, azkena, Donostiako Ondarretako kartzelan izandako preso errepublikarrena. “Mesfidantza handia dago oraindik gaiak argi eta garbi aritzeko. Zuhurtzia, gehiago sakontzeko beldurra, nagusi da oraindik”. Hitzaldiak ere ematen ditu ordiziarrak eskoletan, euskaltegietan, gaztetxeetan, elkarteeetan... Gerran eta espetxean izandako bizipen latzez mintzo da beti. 21 urteko kartzelaldiaz. “Egia jakin beharra dago eta hala jarraituko dut ahal dudana bitartean”.

Diktaturak errepedigile bilakatu arazi zituen gure protagonistak, eta bizitzaren errepidean barna ere ederki egin dute aurrera. Gerrak, espetxeak eta langile-batailoiek euren adiskide asko eta asko desagerrarazi zituzten. Denborak ere hamaika irentsi ditu azken hamarkadotan. Jada ez da ia borrokalaririk geratzen gure artean. Betiko desagertzearen belaunaldi ausart eta konprometitua dugu; eta Padin, Moreno eta Usabiaga azken bozeramaileak dira.

Azpizuneko burrunzia

Bartolo
taberna - jatetxea

Euskal sukaldaritzan eta pintxotan aukera zabala

Fermin Calbetón, 38
Donostia - San Sebastián

© 943 420 279
www.casabartoloetxea.com

Presoak Burgosko kartzelan, 1955ean. Marcelo Usabiaga lehen lerroan ezkerretik hasita lehena da.

Errepidearen amaieran dira, baina ez dira kikiltzen: “Ez naiz ezertaz damutzen. Berriz egingo nuke guzti-guztia”, dio erabat ziur Usabiagak. Felix Padinen berbak ere indartu egin dira bat-batean, biziagotu: “Ikusten dut ez zarela geldirik egoten”. “Ez, ez. Kar, kar, kar! Ahal dudan bitartean, egiten segiko dut!”, erantzun du barrez. “Eta zuk, Jose, borrokan jarraituko al duzu?": “Hil arte. Ez niregatik, euren bizitza eman zuten guztien-

gatik baizik. Hemen ez da inor horretaz gogoratzen. Etengabe ari dira adiskidetzear, baina inoiz ez dira frankismoaren biktimez gogoratzen. Inor ez!”.

Euren etsenpluak gidaturik, gerra zibil anker hartako azken “heroi anonimo” hauek desagertzen direnean ere, memoriaren errepidetik aurrera jarraituko dute belaunaldi berriek. ■

EGIZUHARPIDETZA EGIOZUHARPIDETZA

Hego Euskal Herrian 145 € / Ipar Euskal Herrian 176 €

Izen-abizenak

Helbidea

Posta kodea Herria

Herraldea

N.A./I.F.K.

Telefonia

e-posta

Kontu zenbakia (20 digitu)

Ikasle bazara (unibertsitate / euskaltegi) edo Gazte Txartela baduzu %25eko deskontua harpidetzan.

943 37 15 45 · harpidetza@argia.com

Jaso lekuan
kobratu
SEILORIK EZ

argia
1-FD POSTA KUTXA
20160 LASARTE-ORIA
(GIPUZKOA)

TOLESTU

ERANTZUN KOMERTZIALA
Balmén zkia. 17352
(B.O.C. 22/99-06-02/koa)

TOLESTU

ZELOPARRA
HEMEN IZAN